

5. Криміналістика: Учебник / Под ред. И. Ф. Пантелеева, Н. А. Селиванова. – М., 2006. – 672 с.
6. Криміналістика: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В. Ю. Шепітька. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 728 с.
7. Маркусь В. О. Криміналістика. Навчальний посібник – К.: Кондор, 2007. – 558 с.
8. Тищенко В. В., Аркуша Л. І., Плахотіна В. М. Криміналістика: навч.-метод. посібник // ОНЮА. – О.: Фенікс, 2007. – 172 с.

УДК 343.8

АДАМЕНКО Катерина

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

На сучасному етапі формування української держави набули особливого значення питання вдосконалення вітчизняної пенітенціарної системи відповідно до світових вимог. Це актуалізується загальними інтеграційними процесами, гуманізацією системи виконання покарань й зумовлює необхідність звернення до досвіду зарубіжних країн, в'язничні системи яких еволюціонували, починаючи з кінця XVIII ст. Їх особливості та відмінності багато в чому пояснюються історичними витоками, без вивчення яких неможливо зрозуміти проблеми в сфері виконання покарань, що існують на сучасному етапі, та майбутні перспективи.

Дослідженню зарубіжного досвіду становлення та розвитку інституту виконання покарань, діяльності пенітенціарних установ зарубіжних країн були присвячені наукові праці багатьох вчених, зокрема О. В. Беца, О. Г. Гамалій, О. М. Джужи, М. В. Салтевського, В. М. Синьова, М. В. Костицького, В. І. Кривуши, М. І. Немченка, Г. О. Радова, В. П. Севостьянова, І. С. Сергеева, В. М. Трубникова, С. Я. Фаренюка, І. В. Штанька, І. П. Яцини та інших.

Метою дослідження є узагальнення особливостей виконання позбавлення волі в окремих європейських країнах та вироблення напрямків удосконалення вітчизняної пенітенціарної діяльності.

Виконання позбавлення волі притягує увагу науковців і практиків, як покарання з найбільшими обмеженнями прав і свобод людини, з завданнями виправлення для більш небезпечних злочинців та, водночас, з найбільшими суперечностями між цілями і засобами його реалізації. В різних країнах даний вид покарання схильний до найбільшого вивчення та аналізу й, відповідно, до постійної трансформації. В даному контексті цікавим буде зарубіжний досвід.

Порівнюючи пенітенціарні системи окремих країн, С. В. Лучко встановив типові ознаки їх функціонування: всі пенітенціарні системи створюються з метою ізоляції від суспільства осіб, які вчинили злочин; засу-

джені в пенітенціарних установах утримуються як в одиночних камерах, так і в загальних приміщеннях; розподіл пенітенціарних установ відбувається за рівнем безпеки; створено систему полегшеного одиночного ув'язнення, яка передбачала ізольоване тримання в'язнів у камерах, але дозволяла спільне їх перебування у школі та церкві [1, с. 47–50]. Дані ознаки притаманні і сучасній вітчизняній системи після проведення низки реформ гуманістичного характеру.

Для аналізу виконання позбавлення волі нами обрано декілька розвинутих європейських країн та виокремлено особливості їх пенітенціарних систем.

Так, згідно досліджень, виконання покарань у Великобританії регламентується складною сукупністю прецедентів, норм кримінального, кримінально-процесуального і пенітенціарного права. Пенітенціарна система Великої Британії охоплює місцеві (тюрми міст, графств, та інших регіонів) та центральні тюрми. В установах виконання покарання у Великобританії підтримується суворий порядок і дотримуються вимоги безпеки. До засуджених застосовуються такі заходи дисциплінарного стягнення, як поміщення до спеціальної камери в наручниках, поміщення до одиночної камери, зменшення денного раціону харчування, відсторонення від роботи спільно з іншими засудженими, позбавлення привілеїв, припинення нарахування заробітної плати [2, с. 61]. У порівнянні з Україною прослідковується деяка схожість, як то поміщення до одиночної камери, відсторонення від роботи.

На відміну від Великобританії, у Франції історичним джерелом кримінальних, кримінально-процесуальних та пенітенціарних норм є кодифікований закон і підзаконні акти. Тюрми розподіляються на центральні та місцеві. До центральних направляються для відбування покарання у вигляді позбавлення волі особи, засуджені на термін більше року, Усі новоприбулі підпадають під вплив прогресивної системи відбування покарання, яка складається з п'яти фаз: 1) одиночне ув'язнення, яке поширюється на всіх ув'язнених. В цій фазі засуджені класифікуються на кілька груп: виправні, сумнівні, невивправні. Режим для кожної з цих груп різний; 2) оборнська фаза, що застосовується лише до виправної групи ув'язнених, які працюють колективно, а вночі перебувають в одиночних камерах; 3) фаза покращення, що являє собою попередню (оборнську), але з наданням деяких пільг (дозвіл брати участь в колективних іграх, вживати їжу в загальній їдальні та ін.). Поведінка ув'язнених оцінюється шляхом виставлення їм відповідних балів; 4) фаза напівсвободи, яка дозволяє ув'язненому займатися працею за межами установи та відвідувати родичів; 5) фаза умовного звільнення, яка застосовується до осіб, що мають добру поведінку і яким залишилося відбувати позбавлення волі не більше року [4, с. 145–146]. Місцеві – виправні арештні будинки

або місцеві тюрми. Пенітенціарні установи підпорядковуються міністерству юстиції та керуються Дирекцією пенітенціарної адміністрації. В них тримаються засуджені різних категорій: підслідні; особи, засуджені на невеликі строки позбавлення волі; засуджені за несплату боргів. У Франції є пенітенціарні установи напіввільного режиму, де тримаються засуджені на невеликий строк (до 6 місяців). Пенітенціарну систему Франції складають такі установи: арештні будинки (*maisons d'arrêt*); центри ув'язнення (*centres de détention*); центральні тюрми (*maisons centrales*); пенітенціарні центри (*centres penitentiaires*); центри напіввільного режиму (*centres de semi-liberte*); центри полегшеного покарання (*centres pour peines aménagees*); виправні заклади для неповнолітніх (*établissements penitentiaires pour mineurs*); медичний заклад Френ (*public de santé national de Fresnes*) [3, с. 242]. Останніми роками пенітенціарна система піддається критиці. Так, серед основних недоліків вказується на перевантаження установ, що унеможливило індивідуальний підхід до засуджених, незадовільний стан приміщень, де утримуються ув'язнені, жорстокість в середовищі засуджених, їх незайнятість суспільно корисною працею, недоступність шкільної та професійної освіти [5].

Фінська система кримінальних покарань впродовж декількох десятиліть привертає увагу спеціалістів, оскільки ця країна характеризується невисоким рівнем злочинності та займає одне з останніх місць по кількості засуджених (на 5,5 млн населення – близько 3 тис засуджених до позбавлення волі). В другій половині минулого століття фінський уряд успішно здійснив реформу системи покарань, замінивши тюремне ув'язнення альтернативними кримінально-правовими заходами. Водночас, Фінляндія характеризується значним скороченням строків позбавлення волі в тих випадках, коли вони застосовуються. Строкове позбавлення волі складає 10–12% від усіх покарань, при цьому середній строк тюремного ув'язнення складає близько 7 місяців. Позбавлення волі призначають лише за тяжкі та особливо тяжкі злочини. В установах виконання покарань майже всі засуджені звільняються достроково, навіть ті, хто засуджений до довічного позбавлення волі. В цілому середній термін довічного ув'язнення складає 10–15 років [6, с. 258]. Обґрунтовано вважається, що в'язнична система Фінляндії є унікальною порівняно з іншими пенітенціарними системами.

Підводячи підсумок, можна зазначити, що в зарубіжних країнах особливу увагу приділяють гуманізації позбавлення волі, зокрема застосування менших термінів ув'язнення, покращення умов тримання, соціально-корисна зайнятість засуджених, перспектива дострокового звільнення тощо, та водночас, опікування про безпеку суспільства. Проте серед вад залишаються переповненість установ та жорстокість серед ув'язнених. Актуальними є питання ефективності управління місцями

позбавлення волі та утримання засуджених; поліпшення фізичного та морального здоров'я ув'язнених; постійна підтримка та допомога працівникам пенітенціарних установ у їх професійному кар'єрному зростанні; забезпечення їх соціально-правового захисту.

Література:

1. Лучко С. В. Становлення та розвиток пенітенціарних установ зарубіжних країн: порівняльний аналіз / С. В. Лучко // Зарубіжний досвід функціонування пенітенціарних систем: сторінки історії та виклики сьогодення: матеріали круглого столу (Київ, 14 травня 2015 року) / відп. ред. О. В. Сокальська. – К., 2015. – С. 47–50.
2. Микитась І. М. Зарубіжний досвід організації виконання покарання / І. М. Микитась // ІКВС НАВС, 2014. – С. 60–62. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.naiau.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovizaxodi/zbirnuki/zb-akt-pr-krumin-pr.pdf>.
3. Муравйов К. В. Досвід Німеччини та Франції щодо реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та можливості його використання в Україні / К. В. Муравйов // Підприємництво, господарство і право, 2017. – С. 240–244.
4. Джужа О. М. Кримінально-виконавче право: підручник / О. М. Джужа. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 446 с.
5. Сокальська О. В. В'язнична система Франції: етапи формування та сучасний стан / О. В. Сокальська, Д. С. Луга // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 39(1). – С. 18–22. – (Серія: Право). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/pvuzhpr_2016_39\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pvuzhpr_2016_39(1)_6)
6. Заєць М. В. Зарубіжний досвід виконання покарання у вигляді довічного позбавлення волі / М. В. Заєць. // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 5. – С. 258–260.

УДК 343.982.5:3405

АСАУЛА Олена

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ У СУДОВІЙ ФОТОГРАФІЇ

Криміналістика як наука є цілісною системою наукових знань різних напрямків, яка має на меті забезпечення якісного і оперативного розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, встановлення істини в кожному кримінальному провадженні. Відомо, що техніко-криміналістичні засоби й методи широко використовуються і в інших суміжних сферах, таких як оперативно-розшукова діяльність, судова, прокурорська, адвокатська, експертна діяльність тощо.

При цьому науковий прогрес не стоїть на місці, а тому інколи виникає питання щодо ефективності техніко-криміналістичних засобів та методів, які були розроблені упродовж ХХ – початку ХХІ ст. Пов'язано це в першу чергу з тим, що наукові винаходи все частіше використовуються правопорушниками при вчиненні ними кримінальних правопорушень.